

ЦИВІЛЬНЕ І ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 347:343.621(043.2)

В. М. Білоусов,
старший викладач
Т. М. Дробович, П. М. Мельник,
студентки

ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ: ПРОГАЛИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У статті міститься дослідження місця і ролі правових норм, що регулюють питання штучного переривання вагітності, в правовій системі України. В процесі дослідження автори визначають основні проблеми правового регулювання штучного переривання вагітності, та строків, у які це може бути зроблено. Також вони формулюють свої пропозиції щодо вирішення виявлених проблем.

Ключові слова: штучне переривання вагітності, проблеми в законодавстві, шляхи вирішення, строки переривання вагітності.

В. Белоусов, Т. Дробович, П. Мельник

Искусственное прерывание беременности: пробелы в гражданском законодательстве

В статье содержится исследование места и роли правовых норм, регулирующих вопросы искусственного прерывания беременности, в правовой системе Украины. В процессе исследования авторы определяют основные проблемы правового регулирования искусственного прерывания беременности, и сроков, в которые это может быть сделано. Также они формулируют свои предложения по решению выявленных проблем.

Ключевые слова: искусственное прерывание беременности, проблемы в законодательстве, пути решения, сроки прерывания беременности.

V. Belousov, T. Drobovych, P. Melnyk

The Artificial Termination of Pregnancy: Gaps in Civil Legislation

In this article the place and role of laws regulating issues on artificial termination of pregnancy in legal system of Ukraine are researched. The basic problems of legal regulation of artificial termination of pregnancy and period when it can be made are determined there. The ways of solving the above mentioned problems are also proposed.

Key words: abortion, problems in legislation, solutions, terms of abortion.

Постановка проблеми та її актуальність.

За час існування незалежної України (з 1991 р.) в Україні було здійснено понад 40 млн. абортів, тобто, по великому рахунку, був знищений цілий народ: були знищені наші майбутні вчителі, військові-захисники, лікарі, хлібороби, винахідники і т.д. При цьому співвідношення кількості абортів до кількості дітей, народжених живими (на 100 дітей) становило 112,7 %, тобто операцій штучного переривання вагітності на 12,7 % було більше, ніж народжень дітей. Така ситуація впливає на демографічні показники у державі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам правового регулювання права на проведення операції штучного переривання вагітності приділяють активну увагу вітчизняні та іноземні вчені-правознавці: Н. Б. Болотіна, З. В. Ромовська, О. В. Тихомиров, М. М. Малєїна, І. І. Горелик, Т. Гурська.

Виклад основного матеріалу. Фонд народонаселення Організації Об'єднаних Націй в Україні заявляє, що наша держава за кількістю абортів випереджає абсолютно всі країни ЄС. Хоча якщо порівнювати 2000 і 2010 роки, то

кількість абортів скоротилась більше, ніж у два рази: із 34 на тисячу українок дітородного віку до 15.

Офіційно в Україні щороку роблять 200–250 тисяч абортів. Частка жінок, чия вагітність закінчується абортom, у нашій країні становить 24,09%. Для порівняння, у Східній Європі цей показник – 14%, а в Західній Європі – 3%. Середньосвітова статистика відношення абортів до народжених дітей становить 1:7, в Україні – 1:4.

За допомогою УЗД та сучасної внутрішньо-утробної оптичної зйомки вчені з'ясували, що абортована дитина переживає цілком реальні фізичні муки. Ініціатори підкреслюють й інший відомий факт, що під час операції непоправна психічна та фізична шкода заподіюється не тільки дитині, а й матері. Рішення зробити аборт в даний час приймає майже кожна п'ята жінка, і це свого роду трагедія сучасності. Посилу «хочу зробити аборт» може послужити ряд вагомих причин. Скоєння абортu має соціальні та фізіологічні причини.

До фізіологічних причин відносять: аборт, який здійснюється у разі загрози здоров'ю самої жінки; виявлення серйозних патологій плоду в період внутрішньоутробного розвитку; віл-інфекції.

До соціальних причин відносять: матеріальне неблагополуччя жінки, сім'ї; кар'єрне зростання, велика професійна зайнятість; несумісність вагітності і основної діяльності; незрілість фізична і психологічна; розлучення, відсутність постійних відносин з партнером.

«Хочу зробити аборт» - це небажання дитини одним або обома статевими партнерами: незапланована вагітність; вагітність в результаті зґвалтування, подружньої зради; соціальна нестабільність, відсутність власного житла або плачевний стан житлового питання в цілому, відсутність роботи; безладні статеві зв'язки і статеве життя в цілому.

Щоправда, переривання вагітності часто стає для матері драматичним, гірким переживанням, якщо рішення про видалення плода вона приймає не з чисто егоїстичних міркувань, не заради своєї зручності, але щоб врятувати якісь важливі блага, такі як своє здоров'я чи гідний рівень життя інших членів сім'ї. Іноді виникає

побоювання, що зачатій дитині доведеться жити в таких поганих умовах, що краще б їй не народитися. Однак всі ці та подібні до них міркування, нехай серйозні й драматичні, ніколи не виправдають умисного позбавлення життя невинної людської істоти.

Аналізуючи законодавство України, можна зробити висновок, що усе ніби і враховано, дозволено аборт до 12 тижнів, а від 12 до 22 – у зв'язку із особливими обставинами, які визначені задонодавством. Дійсно, Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок штучного переривання вагітності від 12 до 28 тижнів» такі обставини передбачено. Але питання залишається відкритим, чому Україна лідирує?

Є ряд соціальних досліджень, які прояснюють ситуацію. У ході даних досліджень було виділено три групи жінок, які найчастіше роблять аборт.

1. Сексуально неграмотні підлітки – молоденькі дівчатка (15% від усіх, абортів), що недавно пізнали «доросле» життя. Як правило, вони цілком залежні від батьків, соціально неспроможні. У дівчат-підлітків 15–17 років 75% вагітностей закінчуються абортom, тобто на одні пологи приходиться близько п'яти абортів.

2. Жінки з «безвихідною» ситуацією. У цю групу входять більш фізично і морально зрілі жінки. На аборт їх змушує піти незапланована вагітність, яка виникла в результаті неефективності таблеток або інших засобів від вагітності, зґвалтування або при неможливості продовжувати вагітність у зв'язку з важкою гостро виниклою хворобою, зі смертю або розлученням з чоловіком, при відсутності соціальних умов для виховання дитини.

3. Жінки, що свідомо використовують аборт, як засіб для «запобігання від вагітності». Подібно нашим 60-70-річним бабусям, що не знали іншого засобу захисту від вагітності, як аборт, їхні сучасниці, у силу своєї неосвіченості, низького соціального й освітнього рівня, убогості, йдуть на аборт.

А зараз можна знову повернутися до законодавства України. Згідно статті 3 Конституції України [1] людина, її життя і здоров'я, честь і

гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, тоді чому життя ненародженої дитини не захищається, хоча ненароджена дитина уже може бути учасником правовідносин. На жаль, склалася тенденція вважати ненароджену дитину ще не людиною, а хто вона тоді, просто біологічний матеріал?

Дуже багато полеміки на рахунок питання абортів, його законності, і відповідальності не тільки осіб, які роблять незаконний аборт, а й матері, яка вбиває свою ще ненароджену дитину. Дві основні групи, що дискутують, називають себе «за вибір» (з притиском на право жінок вибирати) і «за життя» (з притиском на право ненародженої дитини на життя). Кожна група, з різними результатами, прагне впливати на громадську думку і домогтися правової підтримки своєї позиції. І кожна з груп наводить чималу кількість аргументів на свою користь.

Аналізуючи законодавство різних держав щодо допустимості абортів, їх можна розділити на чотири групи.

Повна заборона. У цій групі держав аборт розглядається як злочин проти внутрішньо-утробного життя і прирівнюється до вбивства. Аборти повністю заборонені, як правило, крім випадків порятунку життя жінки, в Афганістані, Анголі, Бангладеш, Венесуелі, Гватемалі, Гондурасі, Єгипті, Індонезії, Іраку, Ірані, Ірландії, Ємені, Колумбії, Лівані, Лівії, Мавританії, Малі, Непалі, Нікарагуа, ОАЕ, Омані, Парагваї, Папуа-Новій Гвінеї, Сальвадорі, Сирії, Чилі та на Філіппінах.

Аборт за медичними показаннями та в інших виняткових випадках. В Алжирі, Аргентині, Болівії, Бразилії, Гані, Ізраїлі, Кенії, Коста-Ріці, Марокко, Мексиці, Нігерії, Пакистані, Перу, Польщі, Уругваї дозволені аборти лише у разі загрози життю і здоров'ю жінки, тобто тільки за медичними показаннями. Так, наприклад, в Іспанії 1985 року легалізовані аборти у випадках згвалтування, серйозних аномалій плоду і ризику серйозної небезпеки, створюваної вагітністю для фізичного або психічного здоров'я жінки.

Аборт з медичних та соціально-економічних показників. В Англії, Індії, Ісландії, Люксембургу,

Фінляндії, Японії аборти дозволені тільки за медичними та соціально-економічними показниками, а також у випадках згвалтування. У Великобританії для медичного абортів потрібні висновки двох лікарів про його необхідність відповідно до закону про аборт 1967 року. У квітні 1992 року після п'ятнадцяти невдалих спроб змінити закон 1967 року Британський парламент ухвалив рішення про зниження тимчасового обмеження на аборти до 24 тижнів.

Свобода абортів. У найбільш ліберальній групі країн законодавець виходить з визнання права жінки самостійно вирішувати питання про вагітність. Кримінальна політика спрямована тут на охорону здоров'я жінки, тобто караються тільки позалікарняні й пізні аборти. Аборти «за бажанням» на ранніх стадіях вагітності дозволені на території СНД і Балтії, у колишніх югославських республіках, Австралії, Австрії, Албанії, Бельгії, Болгарії, Угорщині, В'єтнамі, Німеччині, Греції, Данії, Італії, Камбоджі, Канаді, КНР, на Кубі, в Монголії, Нідерландах, Норвегії, Румунії, Сингапурі, Словаччині, США, Тунісі, Туреччині, Франції, Чехії, Швеції, ПАР. Однак 2003 року американський сенат схвалив законопроект, що забороняє переривання вагітності методом штучних пологів. У грудні 2009 року прийнята поправка до закону Російської Федерації «Про рекламу», що обмежує рекламу медичних послуг зі штучного переривання вагітності.

Нова хвиля боротьби з абортами в Україні розпочалася 9 лютого 2012 року із звернення глав Української Греко-католицької і Римокатолицької Церкви в Україні до Верховної Ради із закликом заборонити в Україні аборти. За їх даними, щорічно внаслідок абортів гине близько 2 мільйонів ненароджених дітей. Також, як наголосив архієпископ Святослав Шевчук, легалізовані аборти приваблюють в Україну громадян держав, де аборти заборонені. Таким чином, Україна перетворилася на місце вбивства дітей з Європи. За словами голови УГКЦ, «якщо б у Верховній Раді були свідомі борці за людське життя, то у нас би вже давно були прийняті відповідні закони»[4].

Медики у своїй більшості проти тиску на жінок; вони при цьому кажуть, що кількість

абортів і без того щороку зменшується. Феміністки говорять про те, що заборона абортів – це наступ на право вибору жінки і громадянина. Прибічники ж заборони штучного переривання вагітності наголошують на іншому праві – праві на життя, якому суперечать легальні аборти.

Народний депутат України 4, 5 та 6 скликань Андрій Шкіль (медик за фахом, утім – член комітету ВРУ з питань закордонних справ) виступив із відповідною законодавчою ініціативою. Він вніс до Верховної Ради законопроект, яким запропонував заборонити аборти, крім тих випадків, коли це загрожує життю вагітної жінки. Як зізнався народний депутат, до написання законопроекту його підштовхнули заяви церковнослужителів.

Низка громадських жіночих організацій України, серед яких правозахисні, соціальні центри, а також науковці, лікарі, психологи, студенти, жінки-феміністки з різних регіонів країни, звернулися з відкритим листом до очільників Греко-Католицької і Римо-Католицької Церков в Україні архієпископів Святослава Шевчука та Мечислава Мокшицького, в якому «висловили своє негативне ставлення та категоричну незгоду» із закликом католиків до Верховної Ради щодо законодавчої заборони абортів в Україні.

Можна зробити висновок, що їхні протести перемогли, і нічого у законодавстві не змінилося. Усі прагнуть до рівності прав між чоловіком і жінкою, і заявляють про те, що це право жінки – залишати дитину, чи ні, але чомусь ніхто не згадує про те, що вбивство вагітної жінки карається більше, ніж вбивство просто жінки, а тим більше чоловіка. І не тільки вбивство, а й інші злочини, які вчиняються по відношенню до вагітної жінки, є набагато тяжчим злочином, ніж по відношенню до інших об'єктів злочину. Тоді чому жінкам не залишатися жінками; основне, що відрізняє жінку від чоловіка, – це те, що жінка дає життя ще одній людині. І вони повинні пишатися цим, а не при першій проблемі, яка виникає у період вагітності, позбавлятися дитини.

На дану тему можна говорити дуже довго, і кожна зі сторін даної дискусії наведе безліч

аргументів на свою користь, але забуваємо про одне, що так чи інакше, дитина після цього не народжується, немає ще однієї людини, яка б могла творити історію.

Питання штучного переривання вагітності можна розглядати з різних позицій: з позиції права на життя, з позиції права чоловіка та жінки на планування сім'ї, з позиції права на охорону здоров'я, з феміністичної позиції – права жінок на розпорядження власним тілом. Тому необхідним є окреслення правової проблеми штучного переривання вагітності з позиції права на життя. Така ідея виходить з концепції природних прав людини, які є основою для всіх інших прав. Основними принципами, які мають слугувати основою для заборони штучного переривання вагітності з позиції права на життя, можуть бути:

- право на життя є первинним (природним), без нього всі інші права людини втрачають зміст;
- право на життя людини виникає з моменту зачаття, оскільки життя в утробі матері є необхідним етапом розвитку людини;
- ембріон не є частиною тіла матері, оскільки має відмінну від неї ДНК, тому проведення абортів не є правом жінки на розпорядження власним тілом;
- право жінки на розпорядження власним тілом в період вагітності та пологів має бути обмеженим, адже від її поведінки залежить життя іншої людини. Однак такі тимчасові обмеження мають бути обов'язково компенсовані з боку як держави, так і батька дитини;
- створення ефективного механізму просвітництва у сфері заборони абортів [3].

Життя – це найбільший скарб, який дається людині. Тому людина має право на життя, оскільки втрата його призводить до втрати всіх інших прав. Визначення природних прав людини – це запорука встановлення обґрунтованих меж для обмежень прав людини, та навпаки – встановлення меж дозволеної поведінки суб'єкта. Обмеження прав людини та зловживання правами людини є складними правовими явищами, які мають різну правову природу. Так, обмеження прав людини можуть бути допустимими та в деяких випадках необхідними. Зло-

вживання правами людини є виключно негативним явищем. У той же час зловживання правами людини призводять до порушень прав інших.

Конституція України проголошує, що кожна людина має невід'ємне право на життя (стаття 27). Визначаючи в Цивільному кодексі України право жінки на штучне переривання вагітності, законодавець порушує право на життя іншої людини – ненародженої. Адже природним правом людини є право на життя, а оскільки вона вже зачата, то і право народитися. Виходячи з цього, право жінки на штучне переривання вагітності є протиприродним та псевдо правом [1].

Посилання на те, що жінка має право розпоряджатися своїм тілом щодо життя ненародженої дитини, є необґрунтованим. У даному випадку відбувається неприродне протиставлення права на життя та права на вибір. У більшості випадків жінка свідомо вступає в статевий контакт з чоловіком і вона, як і чоловік, має право вибору: застосувати методи контрацепції або ж стерилізації, або відмовитися від них. Позиція ж тих жінок: моє тіло, що хочу, те й роблю – протиставляється праву на життя, яке є першоосновою усіх інших прав, тому є зловживанням своїм правом [3].

Незрозумілим залишається тільки одне: чому ми зобов'язані захищати права людини – жінки чи чоловіка – ціною життя невинної дитини? Подібне формулювання було б доречним, якби народження дитини не залежало від волі людини. Але ж мова йде про елементарну відповідальність. Тобто, наше законодавство позначає «вільну жінку» як сексуально безпутну, а «право на репродуктивний вибір» – як юридичний базис для цієї безпутності!

Звісно, є випадки, коли необхідно зробити аборт, і про це ми не забуваємо, але, на нашу думку, аборт як такий, без поважних на те причин, має бути заборонений.

Наразі частина 6 статті 281 Цивільного кодексу України виглядає таким чином:

«Штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки.

У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути про-

ведене при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів.

Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством.» [2].

Висновки. Отже, враховуючи сказане вище, щоб якимось чином зменшити кількість штучних випадків переривання вагітності, слід викласти наступним чином існуючу частину 6 статті 281 Цивільного кодексу України:

«Штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися у таких випадках:

- якщо особа не досягла 14 років;
- якщо вагітність виникла в результаті зґвалтування;
- якщо вагітна є віл-інфікованою.

У випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів.

Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством.»

Тобто потрібно заборонити безпідставне штучне переривання вагітності на законодавчому рівні.

Також потрібно внести зміни у ст. 50 Закону України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я» і в ч. 1 ст. 134 Кримінального кодексу України.

Відповідно до статті 16 Конституції України збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. Тому обов'язком сучасної Української держави є заборона штучного переривання вагітності за соціальними показниками [1].

Звісно, родині, матері та дитині потрібен соціальний захист і реалізація конституційних прав щодо життя, житла, освіти і праці. Але ще більше українське суспільство потребує захисту від пропаганди гріха і розпусти, захисту родинних цінностей, захисту цнотливості та чистоти подружніх стосунків, потребує виховання поваги до жінки, дружини та матері, потребує створення гідних умов для чоловіків, щоб вони мали можливість чесною працею утримувати родину і дітей. Держава має не тільки приймати закони, але й створювати умови для їх виконання. Закон –

це інструмент у руках влади, що має використовуватися задля блага людей і суспільства.

Література

1. *Конституція* України: Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. *Цивільний кодекс* України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. *Гончаренко О. М.* Деякі аспекти необхідності заборони штучного переривання вагітності в Україні / О. М. Гончаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spasi.in.ua/?p=999>
4. *Попик В. М.* Аборт – проблема сьогодні / В. М. Попик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.traducionalist.info/blog>.

References

1. *Konstitucija* Ukraini: Zakon vid 28 chervnja 1996 r. № 254k/96-VR // Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini. – 1996. – № 30. – St. 141.
2. *Civil'nij kodeks* Ukraini vid 16 sichnja 2003 r. № 435-IV // Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini. – 2003. – № 40–44. – St. 356.
3. *Goncharenko O. M.* Dejaki aspekti neobhidnosti zaboroni shtuchnogo pererivannja vagitnosti v Ukraini / O. M. Goncharenko [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://spasi.in.ua/?p=999>
4. *Popik V. M.* Abort – problema s'ogodennja / V. M. Popik [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.traducionalist.info/blog>.